

Aşık Dertli Divani'nin Bestelediği ve Derlediği Şanlıurfa Yöresindeki Beş Türkü ve Bu Türkülerin Türk Halk Müziği Analizleri

Feyzi YAĞCI¹

Özet

Şanlıurfa Kısas Mahallesi'nde birçok aşık, gerek sazlarıyla gerek ise sözleriyle Türk Halk Müziği'ne katkı sağlamaya devam etmektedirler. Günümüz yüzyılında Kısas'ta yetişmiş aşıklardan birisi de asıl adı Veli Aykut olan Dertli Divani'dir. Aşık Dertli Divani, ozanlık vasfının yanında besteci ve derlemeci kimliğiyle de karşımıza çıkmaktadır. 2011 yılında UNESCO tarafından "Yaşayan İnsan Hazinesi Ödülüne" layık görülen aşığın, TRT repertuarında kendisine ait sadece üç eseri yer almaktadır. Müzik kültürü açısından öneme sahip olan bu çalışmada, Dertli Divani'nin derlediği iki türkü ve üç türkü beste ele alınmıştır. Eserler albüm kayıtlarından elde edilmiştir. Bu çalışma ile literatüre beş yeni türkü kazandırmak, Türk Halk Müziğimizin çeşitlenerek devamlılığını sağlamak ve geleceğe, doğru bir şekilde aktarmak amacıyla eserler titizlikle notaya alınmış ve Türk halk müziği analizleri yapılmıştır. İncelenen eserlerde makam ve usul zenginliği göze çarpmakta olup, sözlerinde ise Alevi-Bektaşî inancına ait unsurlar bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dertli Divani, Şanlıurfa, Halk Müziği, Müzikal Analiz, Türkü.

Five Ballads That Melodized and Compiled by Aşık Dertli Divani in Şanlıurfa Territory and the Turkish Folk Music Analyses of These Ballads

Abstract

In Kısas hometown Şanlıurfa, many troubadours continue to contribute to Turkish folk music, both with their instruments and lyrics. Dertli Divani, whose real name is Veli Aykut, is one of the troubadour who grew up in this century. Dertli Divani also appears as a composer and compiler as well as a bard. The troubadour, who has awarded "the human treasure award" by UNESCO in 2011, has only three works of this own in the TRT repertoire. In this research, which is important in terms of music culture, two folk songs and three compositions compiled by Dertli Divani were discussed. These works were obtained from album records. With this study, it is aimed to bring five new songs to the literature, to ensure the continuity and diversity of our Turkish Folk Music, and to transfer *them* to the future correctly. The works are carefully scrutinized and Turkish Folk Music analyses are conducted. In the studied works, the richness of makam and procedure stands out, and the words contain elements of the Alevi-Bektaşî tradition.

Keywords: Dertli Divani, Şanlıurfa, Folk Music, Musical Analyses, Ballad.

¹Yüksek Lisans Öğr., Sakarya Üniversitesi, feyziygc@gmail.com, ORCID: 0000-0000-0000-0000

GİRİŞ

Şanlıurfa'nın Kısas Mahallesi'nde tespit edilen 63 aşık bulunmaktadır (Akbiyık, 2012, s.43). Bu aşıklar, geçmişten günümüze kültürlerini katkı sağlayarak yaşamakta ve yaşatmaktadırlar. Bu kültürü devam ettiren aşıklardan birisi de asıl ismi Veli Aykut olan Dertli Divani'dir. Divani, 15.01.1962 yılında Şanlıurfa'nın Kısas Mahalle'sinde dünyaya gelmiştir. Anne adı Fatma, baba adı ise Hamdullah'tır. İki kız, beş erkek olmak üzere yedi kardeşi vardır. Babası aynı zamanda Kısas aşıklarından olup mahlası Aşık Büryani'dir (Kişisel Görüşme, 12.29.2019)².

İlkokul ve ortaokulu Kısas'ta okuyan Divani, liseyi Şanlıurfa Ticaret Lisesi'nde okumuştur (Kişisel Görüşme, 12.29.2019). Askerliğini önce 3 Mart 1982 yılında Ankara Mamak Muharebe Okulu Çavuş Talimgah Taburu 2. Operasyon Bölüğü'nde yapan Divani, sonrasında İstanbul Hastal'da yer alan 6. Piyade Muhabere Bölüğü'nde devam etmiştir. (Erdem, 2010, s.213) Üniversiteyi daha sonraları açıktan Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi'nde bitirmiştir. 1994 yılında Canan Uyar ile evlenen Divani'nin, bu evlilikten iki tane çocuğu dünyaya gelmiştir. Evlendikten sonra Ankara'da ikamet eden Divani, ozanlığın dışında toplam 25 yıl kamuda çalışmış ve 2010 yılında emekliye ayrılmıştır (Kişisel Görüşme, 12.29.2019).

Dertli Divani, başta babası Aşık Büryani olmak üzere; yine Kısaslı aşıklardan olan Aşık Doksandaon'dan etkilenmiş ve aşıklığa karşı bir ilgi ve isteği doğmuştur. Saz çalmaya babasının cura sazıyla başlayan Dertli Divani, 12 yaşına geldiğinde, muhabbet ortamlarında icra edilen iki deyişi çalacak hale gelmiş ve 16 yaşına geldiğinde ise ilk şiirini yazmıştır. Dertli Divani'yi sonraki yıllarda derinlemesine etkileyen iki değerli ozan vardır. Yunus Emre'nin engin sevgi görüşünden, Pir Sultan Abdal'ın ise halka yapılan haksızlığın karşısında dimdik duruşundan etkilenmiştir. Ayrıca yakın tarihimizde yaşamış Aşık Daimi ve Aşık Mahzuni Şerif de Dertli Divani'nin etkilendiği ozanlar arasındadır (Kişisel Görüşme, 12.29.2019).

Aşık Dertli Divani, ozanlığın dışında cem ibadetlerinde dedelik de yapmaktadır. Öncelikle Dedesi Ahmet baba ve sonrasında babası Aşık Büryani, Hacı Bektaş Veli Dergahının icazetiyle Dedelik hizmeti yapmışlardır. Aşık Büryani'nin 1990 yılında Hakka yürümesi ile de bu görevi Dertli Divani üstlenmiştir. Çeşitli bölgelerde ikrar-görgü cemi yürüten Divani "...ben hiçbir zaman için dedeyim, babayım, pirim demem kendime..." diyerek bu konudaki düşünce ve fikirlerini ifade etmiştir (Kişisel Görüşme, 12.29.2019).

Veli Aykut şiirlerini Dertli Divani mahlasıyla yazmıştır. "Dertli" mahlasını, Emrullah Ulusoy 21.02.1978 tarihinde, "Divani" mahlasını ise, Bektaş Ulusoy 12.05.1978 tarihinde vermiştir. Aşık, bu tarihlerden itibaren Dertli Divani mahlasını kullanmıştır (Kişisel Görüşme, 12.29.2019).

Aşık Dertli Divani, 26 Kasım 2010 yılında UNESCO tarafından "Yaşayan İnsan Hazinesi" ödülüne layık görülmüştür. Bu ödülün sonra birikimlerini ve tecrübelerini

² Dertli Divani ile 12.29.2019 tarihinde, İstanbul Karacaahmet Sultan Dergahı'nda, saat 16:00'da gerçekleştirdiği dinletinin ardından kişisel görüşme yapıldı.

aktarmak adına kendini sorumlu hissettiğini söyleyen Divani, kısa bir süre sonra Mekteb-i İrfan Muhabbetleri'ni gerçekleştirmeye başlamış ve bu çatı altında 5.000 gence ulaşmış, onlara bilgi birikimini aktarmıştır. Gerek yurtiçinde gerekse yurtdışında çeşitli platformlarda konserler veren Divani, Mekteb-i İrfan topluluğuyla ise 69 noktada seyirciyle buluşmuştur (Kişisel Görüşme, 12.29.2019).

Ozan, bugüne kadar toplamda 6 albüm çıkarmıştır. Bunlar kronolojik sırayla şu şekildedir; 1989 yılında Divane Gönül (14 tane eser), 1992 yılında Diktiğimiz Fidanlar (12 tane eser), 1995 yılında Düvaz-ı İmam (9 tane eser), 2000 yılında Serçeşme, (12 tane eser), 2005 yılında Hasbihal, (14 tane eser), 2014 yılında ise Hakisar (13 tane eser). Dertli Divani'nin eserleri seslendiren sanatçılarından ise bazıları şunlardır; Zülfü Livaneli, Cengiz Özkan, Erkan Oğur, Sebahat Akkiraz, Arif Sağ, Erdal Erzincan, Tolga Sağ, Deste Günaydın, Kıvırcık Ali, Güler Duman... (Kişisel Görüşme, 12.29.2019).

Dertli Divani'nin çıkardığı bu 6 albümde, toplamda 74 tane eser bulunmaktadır. Bu eserlerin 30'unun söz ve bestesi Dertli Divani'ye aittir. 180'e yakın besteli şiiri olduğunu söyleyen Divani, albümlerinde bu eserlerin sadece 30'una yer vermiştir ve sebebini ise şu şekilde ifade etmiştir (Kişisel Görüşme, 12.29.2019);

"...Kendi eserlerim kadar ulu ozanların eserlerine de yer vermeye çalışıyorum. Onları derlemeye, onları da müziklendirmeye, hatırlatmaya çalışıyorum ..."

Bu sözlerden de anlaşıldığına göre, Aşık Divani şairliğinin, ozanlığının dışında aynı zamanda besteci ve derlemecidir. Geçmiş ve günümüz ozanlarının şiirlerini bestelemek, çeşitli ozanların ve muhabbet ortamlarında söylenen deyişlerin derlemesini yapmak, aşığın bir diğer özelliğidir. Bu çalışmada, Divani'nin bu besteci ve derlemeci yönü incelenerek ele alınacaktır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada Şanlıurfa-Kıyas mahallesi aşıklarından olan Dertli Divani'nin bestelediği ve derlediği eserlere yer verilmiştir. Notaya alınıp, müzikal analizleri yapılan bu eserleri tanıtmak, Türk Halk Müziği literatürüne kazandırmak, geleceğe doğru bir şekilde aktarımını sağlamak, bu çalışmanın temel amacı oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Yurdumuz her bir köşesi, müzikoloji adına birçok değer, kültür barındırmaktadır. Bu gibi çalışmalarla ortaya çıkarılan bu kültürel değerlerin, tanıtması ve bozulmadan geleceğe aktarılması önem teşkil etmektedir. Yapılan bu çalışma ile, Türk Halk Müziği repertuarımıza katkı sağlanacaktır. Ayrıca bu araştırmanın, bu gibi çalışmalara teşvik etmesi ve örnek olması açısından, değerli olduğu düşünülmektedir.

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Yapılan bu çalışmada Dertli Divani'nin albümlerinde yer alan, bestelediği üç türkü beste ve derlediği iki esere yer verilmiştir. Toplamda beş eserle sınırlandırılmıştır.

2. YÖNTEM

Bu çalışmada Nitel Araştırma yöntemlerinden, Betimsel araştırma yöntemi kapsamında, kaynak taraması ve analiz yapılmıştır. Belgesel çalışma yöntemiyle kayıtlara ulaşılmış, bu kayıtlar notaya dökülüp analizleri yapılmıştır. Karasar Belgesel Tarama için “Varolan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya belgesel tarama denir” diye açıklamaktadır (Karasar, 1994, s.183). Giriş bölümünde yer Aşık Dertli Divani’nin hayatı ile ilgili bilgilere ise Alan Araştırması yöntemi kullanılarak ozanımızla birebir görüşme sağlanmış ve ozanımız hayatı ile ilgili bilgilere ulaşılmıştır.

2.2. Verilerin Analizi

Verilerin analizi olarak, öncelikle eserler tespit edilip MUS2 Nota Yazım Programı ile notaya alınmış ve ardından eserlerin karar sesleri, eserlerin sahip olduğu makam dizisi, güçlü sesleri, değiştirici işaret sesleri, ses genişlikleri, ritmik usulleri, metronomları ve türkülerin ses dizileri hakkında bilgiler verilmiştir.

3. BULGULAR VE YORUM

Araştırmayı oluşturan beş türkü, Dertli Divani’nin albüm kayıtlarından elde edilmiş olup, bu kayıtlara ise sosyal içerik platformundan ulaşılmıştır. Eserler notaya alınarak, müzikal özellikleri belirlenmiştir³.

Ele alınan eserler kronolojik sırayla şu şekildedir;

1. Bugün Erenlere Kurban
2. Bulandı Aşkımın Seli
3. Göremediler
4. Kelp Ürür Kervan Yürür
5. Yahu

3.1. Dertli Divani’nin Bestelediği ve Derlediği Beş Eser Hakkında Genel Bilgiler

“Bugün Erenlere Kurban” adlı eser XVII. yüzyılda yaşamış Kul Nesimi’ye aittir (Özmen, 1998, s.30). Dertli Divani bu eseri Şanlıurfa’da bulunan Kısas, Sırrın ve Akpınar mahallelerinde gerçekleştirilen muhabbet ortamlarında derlemiştir. Geleneksel bir ezgiyle icra edilen bu eser, Dertli Divani’nin 2014 yılında çıkardığı “Hakisar” adlı albümünün, belirtilen linkte yer alan albüm kaydından notaya alınmıştır (<https://www.youtube.com/watch?v=IIKkhNAPWds> Erişim Tarihi: 18.02.2020).

³ Bu çalışmadan elde edilen bulgular; Karkın ve Doğan (2016)’ın, Erdal (2018)’in türkü analizleriyle benzerlik göstermektedir.

“**Bulandı Aşkımın Seli**” adlı eser 18. yüzyılda yaşadığı düşünülen Güzide Ana’ya aittir (Özmen, 1998, s.217). Dertli Divani bu eseri bestelemiştir. Bu eser Dertli Divani’nin 2005 yılında çıkardığı “Hasbihal” adlı albümünde yer almaktadır. Nota yazımı belirtilen linkte yer alan albüm kaydından hazırlanmıştır (https://www.youtube.com/watch?v=KgZtF_AbC20 Erişim Tarihi: 18.02.2020).

“**Göremediler**” adlı eser 1940 yılında doğup 2001 yılında vefat eden Aşık Hüdai’ye aittir (Avcı, 2008, s.77). Aşık Dertli Divani bu eseri Şanlıurfa’nın Kısas Mahallesi’nde derlemiştir ve eserin ezgisi gelenekseldir. Bu eser Dertli Divani’nin “Duaz-ı İmam” adlı albümünde yer alıp, Güvercin Müzik etiketi ile yayınlanan ve belirtilen linkte yer alan kayıttan notaya alınmıştır (<https://www.youtube.com/watch?v=ne45C8PDLJ0> Erişim Tarihi: 18.02.2020).

“**Kelp Ürür Kervan Yürür**” adlı eser 1926 yılında doğup, 7.11.1990 yılında vefat eden Aşık Büryani’ye aittir (Atılğan & Acet, 2001, s.114). Bu eser Dertli Divani’nin 1992 yılında çıkardığı “Diktiğimiz Fidanlar” adlı albümünde yer almaktadır. Eserin bestesini Dertli Divani yapmış olup, nota yazımı belirtilen linkte yer alan albüm kaydından hazırlanmıştır (https://www.youtube.com/watch?v=xB2Ker_gx44 Erişim Tarihi: 18.02.2020).

“**Yahu**” adlı eser 1886 yılında doğup 1928 yılında vefat eden Hüseyin Fevzi Çelebi’ye aittir (Özmen, 1994, s.79). Dertli Divani bu şiiri bestelemiş ve 1992 yılında çıkardığı “Diktiğimiz Fidanlar” adlı albümünde okumuştur. “Diktiğimiz Fidanlar” albümü 2018 yılında Kalan Müzik aracılığıyla tekrardan çıkmış ve eser, bu albümün belirtilen linkte yer alan kaydından notaya alınmıştır (<https://www.youtube.com/watch?v=PHS5pgDhcS0> Erişim Tarihi: 18.02.2020).

3.2. Bugün Erenlere Kurban Adlı Türkünün Notası

YÖRESİ

ŞANLIURFA/KISAS-SIRRIN-AKPINAR

DERLEYEN

DERTLİ DİVANI

NOTAYA ALINAN TARİH

15.02.2020

NOTAYA ALAN

FEYZİ YAĞCI

BUGÜN ERENLERE KURBAN

BU GÜN E REN
KEL LE Mİ KOL

LE RE KUR BAN SE RİM MEY DAN DA MEY DAN DA BU GÜN E REN LE RE KUR BAN
TU ĞU MA AL DİM KA NET TİM KA PI NA GEL DİM KEL LE Mİ KOL TU ĞU MA AL DİM

SE RİM MEY DAN DA MEY DAN DA BÜ TÜN İK RAR CA NİM FE DA CA NİM MEY DAN DA MEY DAN DA
KAN ET TİM KA PI NA GEL DİM ET Tİ Ğİ ME PİŞ MAN OL DUM SİR RİM MEY DAN DA MEY DAN DA

SUL TA NİM SAZ YOK TUR ÇI NA RİM Tİ MA RİM
SUL TA NİM ER LE RE HÜL LE DON Bİ ÇİN

YOK TUR GÖ NÜL DE ĞÜ MA NİM YOK TUR ÇI NA RİM Tİ MA RİM YOK TUR GÖ NÜL DE ĞÜ MA NİM
KEL P İ RA KİP LER DEN KA ÇİN ER LE RE HÜL LE DON Bİ ÇİN KEL İ RA KİP LER DEN KA ÇİN

AL MA LI Mİ VER İ MA NİM VA RİM MEY DAN DA MEY DAN DA SUL TA NİM SAZ
BEN BÜL BÜ LEM BİR ĞÜL İ İÇİN ZA RİM MEY DAN DA MEY DAN DA SUL TA NİM SAZ

GER ÇEK O LAN O LUR VE LI VE LI O LAN O LUR GA NI

NE Sİ Mİ YEM YÜ ZUN BE Nİ DE RİM MEY DAN DA MEY DAN DA A LI A LI CA NİM A LI

CAN DA CA NA NİM A LI SEN A LEM LER U MU DU SUN HA CI BEK TAŞ Şİ VE Vİ

YA MU HAM MED YA A LI SAZ

-1-
Bugün erenlere kurban
Serim meydanda meydanda
Bütün ikrar canım feda
Canım meydanda meydanda

-2-
Kellemi koltuğuma aldım
Kan ettim kapına geldim
Ettiğime pişman oldum
Sırım meydanda meydanda

-3-
Yoktur çınarım tımarım
Yoktur gönülde güvenim
Al malımı ver imanım
Varım meydanda meydanda

-4-
Erlere hülle don biçin
Kelp-i rakipleriden kaçın
Ben bülbülem bir gül için
Zarım meydanda meydanda

-5-
Gerçek olan olur veli
Veli olan olur gani
NESİMİ'yem yüzün beni
Derim meydanda meydanda

Tablo:1 Bugün Erenlere Kurban Adlı Türkünün Analiz Tablosu

Türkünün Adı	Bugün Erenlere Kurban
Türkünün Karar Sesi	La (Dügah)
Türkünün Güçlü Sesi	Mi (Hüseyni)
Türkünün Değiştirici İşaretleri	Si \flat^2 + Fa \sharp^3
Türkünün Makamı	Hüseyni
Türkünün Ses Genişliği	Pes Fa \sharp 'den (Irak) çıktığı en tiz ses La (Muhayyer) olmak üzere toplamda 10 sestem oluşmaktadır.
Türkünün Usulü	4/4 + 2/4+ 7/8
Metronomu	 = 100
Türkünün Kullanılan Ses Dizisi	

3.3. Bulandı Aşkımın Seli Adlı Türkünün Notası

YÖRESİ

ŞANLIURFA-KISAS

KAYNAK KİŞİ

DERTLİ DİVANI

NOTAYAALINAN TARİH

11.02.2020

NOTAYAALAN

FEYZİ YAĞCI

BULANDI AŞKIMIN SELİ

1. san BU LAN DI AŞ KI MI SE Lİ

A CEP ŞİM Dİ DU RUL MAZ MI SAZ HÜS NÜN GÖR DÜM

OL DUM DE Lİ A KIL BA ŞA DE RİL MEZ Mİ HÜS NÜN GÖR DÜM

OL DUM DE Lİ A KIL BA ŞA DE RİL MEZ Mİ

YÜ ZÜN BEN ZER DO LU NA YA

SEN SİN ÖM RÜ ME SER MA YE SAZ YÜ ZÜM SÜR DÜM HA Kİ PA YE

HA TIR CI ĞİM SO RUL MAZ MI YÜ ZÜM SÜR DÜM HA Kİ PA YE HA TIR CI ĞİM

SO RUL MAZ MI

61 FER HAT TIR DAĞ LA RI DE LEN Şİ Rİ NİN YO LU NA Ö LEN SAZ

67 DER GÜ Zİ DE MEC NU O LAN LEY LA Sİ NA SA RIL MAZ MI

73 DER GÜ Zİ DE MEC NUN O LAN LEY LA Sİ NA SA RIL MAZ MI

-1-
Bulandı aşkımın seli
Acep şimdi durulmaz mı
Hüsn'ün gördüm oldum deli
Akıl başa derilmez mi

-2-
Yüzün benzer dolunaya
Sensin ömrüme sermaye
Yüzüm sürdüm hak-i paye
Hatırcığım sorulmaz mı

-3-
Ferhat'tır dağları delen
Şirin'in yoluna ölen
Der GÜZİDE mecnun olan
Leylasına sarılmaz mı

Hüsn: Güzellik
Hak-i pay: Ayak toprağı, tozu

Tablo:2 Bulandı Aşkımın Seli Adlı Türkünün Analiz Tablosu

Türkünün Adı	Bulandı Aşkımın Seli
Türkünün Karar Sesi	La (Düğah)
Türkünün Güçlü Sesi	Re (Neva)
Türkünün Değiştirici İşaretleri	Si ² + Fa # ³
Türkünün Makamı	Uşşak
Türkünün Ses Genişliği	Pes Fa#'den (Irak) çıktığı en tiz ses Fa (Acem) olmak üzere toplamda 8 sestem oluşmaktadır.
Türkünün Usulü	2/4
Metronomu	 = 70
Türkünün Kullanılan Ses Dizisi	

3.4. Göremediler Adlı Türkünün Notası

YÖRESİ

ŞANLIURFA-KISAS

DERLEYEN

DERTLİ DİVANİ

NOTAYAALINAN TARİH

13.02.2020

NOTAYAALAN

FEYZİ YAĞCI

GÖREMEDİLER

ŞAN
DOST LA RİM HEP BEN DE KU SUR A RA DI SAZ GER ÇEK YAN LA RI MI GÖ RE
ME Dİ LER SAZ YAR DE DE ĞİM YA DEL LE RE
YA RA DI SAZ SEV DİK LE RİM BA NA E RE
ME Dİ LER SAZ SAF LAR KAN DI FIT NE LE RİN SÖ ZÜ NE
HÜ SAZ E LA MAN SAF LAR KAN DI FIT NE LE RİN
SÖ ZÜ NE SAZ KÖR LER DÜŞ TÜ KAL LEŞ LE RİN
İ Zİ NE SAZ Dİ NA MİT LER KON DU SU YUN
GÖ ZÜ NE SAZ Yİ NE DE FAR KI NA VA RA
MA DI LAR SAZ KAL MA DI SEV Dİ ĞİM LEZ ZE TİM TA DIM
HÜ SAZ KAL MA DI SEV Dİ ĞİM LEZ ZE TİM TA DIM SAZ

33 DEV RİL Dİ SE NE LER BAK A DIM A DIM SAZ

39 YIL LA RI MI İN SAN LA RA A DA DIM SAZ

44 BİR GÜ NÜ MÜ GE Rİ VE RE ME Dİ LER HÜ

47 **SERBEST**
YA GÖZ KOY DU LAR DA VAR LI ĞI MA VA RI MA E FEN DIM E FEN DIM

50 VA RI MA SAZ KURT LAR ÇO BAN OL DU KU ZU LA RI MA

56 SAZ ZA LI MI KOY DU LAR MAZ LUM YE Rİ NE SAZ

62 HAK LI NİN HAK KI NI A RA MA DI LAR HÜ

66 HÜ DA İ NİN YA RA LA RI DÖ ŞÜN DE SAZ DU MAN EK SİK

72 OL MAZ GA RİP BA ŞIN DA SAZ YAR YA Rİ Pİ Şİ RİR AŞK A

78 TA ŞIN DA SAZ YAR SIZ LAR YA RA SIN SA RA MA DI LAR

83 HÜ SAZ

-1-

Dostlarım hep bende kusur aradı
Gerçek yanlarımı göremediler
Yar dediğin yad ellere yaradı
Sevdiklerim bana eremediler

-2-

Saflar kandı fitnelerin sözüne
Körler düştü kalleşlerin izine
Dinamitler konda suyun gözüne
Yinede farkına varamadılar

-3-

Kalmadı sevdiğim lezzetim tadım
Devrildi seneler bak adım adım
Yıllarımı insanlara adadım
Bir günümü geri veremediler

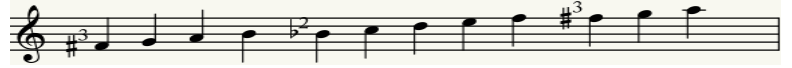
-4-

Göz koydular da varlığıma varıma
Kurtlar çoban oldu kuzularıma
Zahmı koydular mazlum yerine
Haklımın hakkını aramadılar

-5-

HÜDAİ'nin yaraları döşünde
Duman eksik olmaz garip başımda
Yar yarı pişirir aşk ataşında
Yarsızlar yararsın saramadılar

Tablo:3 Göremediler Adlı Türkünün Analiz Tablosu

Türkünün Adı	Göremediler
Türkünün Karar Sesi	La (Dügah)
Türkünün Güçlü Sesi	Re (Neva)
Türkünün Değiştirici İşaretleri	Si ^b ² + Fa [#] ³
Türkünün Makamı	Uşşak
Türkünün Ses Genişliği	Pes Fa#'den (Irak) çıktığı en tiz ses La (Muhayyer) olmak üzere toplamda 10 sestem oluşmaktadır.
Türkünün Usulü	4/4 + 2/4
Metronomu	 = 75
Türkünün Kullanılan Ses Dizisi	

3.5. Kelp Ürür Kervan Yürür Adlı Türkünün Notası

YÖRESİ

ŞANLIURFA

KAYNAK KİŞİ

DERTLİ DİVANİ

NOTAYAALINAN TARİH

11.02.2020

NOTAYAALAN

FEYZİ YAĞCI

KELP ÜRÜR KERVAN YÜRÜR

KELP Ü RÜR KER VAN YÜ RÜR SAZ

CÜM LE Mİ Zİ HAK GÖ RÜR SAZ SA DİK MU HİP O LAN LAR SAZ
GER ÇEK İN SAN O LAN LAR SAZ

HAK YO LUN DA SER VE RİR SAZ SER VE REN PA YIN A LİR SAZ
HAK YO LUN DA SER VE RİR SAZ

SER VE REN PA YIN A LİR SAZ MÜ NA FİK LAR DUR O LUR SAZ

Rİ YA İ LE GE LEN LER SAZ A ZA BA DÚ ÇAR O LUR SAZ

KIRK LAR KUR DU BU YO LU SAZ YOL CÜM LE ER DEN U LU SAZ

45
ŞAH HÜ SE YİN AŞ KI NA SAZ IS LAH ET AZ GEN KU LU SAZ

49
DER YE MEN PEŞ YE ME Nİ SAZ DER YE MEN PEŞ YE ME Nİ SAZ

53
PEŞ YE MEN DER YE ME Nİ SAZ MER DU DU ŞEK KI MUN DAR SAZ

57
VAR SIN TAN ET SİN BE Nİ SAZ DER BÜR YA Nİ E NEL HAK SAZ

61
HAK A DEM DE DİR MUT LAK SAZ E ĞER İ NAN MAZ İ SEN SAZ

65
GEL KE LA MUL LA HA BAK SAZ GEL KE LA MUL LA HA BAK DOST

-1-
Kelp türür kervan yürür
Cümlemizi Hak görür
Sadık muhip olanlar
Hak yolunda can verir
Gerçek insan olanlar
Hak yolunda can verir

-2-
Ser veren payın alır
Münafıklar dur olur
Riya ile gelenler
Azaba düşer olur

-3-
Kırklar kurdu bu yolu
Yol cümle erden ulu
Şah Hüseyin aşkına
Islah et azgın kulu

-4-
Der yemen peş yemeni
Peş yemen der yemeni
Merdudu şekki murdar
Varsın tan etsin meni

-5-
Der BÜRYANİ Enel Hak
Hak ademdedir mutlak
Eğer inanmaz isen
Gel Kelamullah'a bak

Azap: İşkence
Der Yemen Peş Yemeni: Yemen'desin ama yanımdasın.
Peş Yemen Der Yemeni: Yanımdasın, yakındasın ama Yemen'desin, uzaksın.
Dür: Uzak.
Düşar: Yakanmış, tutulmuş.
Kelamullah: Allah'ın sözü.
Kelp: Köpek.
Merdud: Reddedilmiş, kabul edilmemiş.
Muhip/muhib: Seven, sevgi besleyen, dost.
Mundar/Murdar: Kirli, pis.
Münafık: İkiyüzlü, özü sözlüne uymayan, arabozucu, karıştırmacı.
Riya: Kötülemek.
Ser: Baş.
Şek: Şüphe, kuşku, sanı.

Tablo: 4 Kelp Ürür Kervan Adlı Yürür Türkünün Analiz Tablosu

Türkünün Adı	Kelp Ürür Kervan Yürür
Türkünün Karar Sesi	La (Dügah)
Türkünün Güçlü Sesi	Re (Neva)
Türkünün Değiştirici İşaretleri	Si ^b 2 + Mi ^b + Fa [#] 3 + Fa [#]
Türkünün Makamı	Karcığar
Türkünün Ses Genişliği	Pes Fa#’den (Irak) çıktığı en tiz ses La (Muhayyer) olmak üzere toplamda 10 sestten oluşmaktadır.
Türkünün Usulü	9/8 (2+2+2+3)
Metronomu	
Türkünün Kullanılan Ses Dizisi	

3.6. Yahu Adlı Türkünün Notası

YÖRESİ

ŞANLIURFA

KAYNAK KİŞİ

DERTLİ DİVANİ

NOTAYAALINAN TARİH

15.02.2020

NOTAYAALAN

FEYZİ YAĞCI

YAHU

SIR RI HA KI KAT TAN NE AN LAR AH MAK
AŞK OL MA YAN BAH RI AŞ KA DA MA DI

SIR RI HA KI KAT TAN SAZ NE AN LAR AH MAK SAZ
AŞK OL MA YAN BAH RI SAZ AŞ KA DAL MA DI

NE AN LAR AH MAK SAZ ER ME YEN MU HAB BET SAZ IR FA NA YA HU
AŞ KA DAL MA DI SAZ ER O LUP CI HAN DA SAZ BİR NAM AL MA DI

SAZ IR FA NA YA HU SAZ DÜN YA DA MU HAB BET SAZ
SAZ BİR NAM AL MA DI SAZ BU YER LER DE SA NA SAZ

GÜ LER YÜZ AN ÇAK SAZ GÜ LER YÜZ AN ÇAK SAZ LA ZİM O LAN BU DUR
HU ZUR KAL MA DI SAZ HU ZUR KAL MA DI SAZ BA ŞIN AL YI KIL GİT

İN SA NA YA HU SAZ GEL HÜ SE YİN
BİR YA NA YA HU

FEV Zİ İN CİN ME SA KİN SAZ

GEL HÜ SE YİN FEV Zİ SAZ İN CİN ME SA KİN SAZ İN CİN ME SA KİN SAZ

BU NUT KU GÜ ŞÜ NE SAZ MEN GÜ Ş ET TA KİN SAZ MEN GÜ Ş ET TA KİN SAZ

61
HU LU SU PAK O LAN SAZ TU RA BA YA KIN SAZ TU RA BA YA KIN SAZ

67
HÜ DA YAK MAZ SE Nİ NA RI NA YA HU

72
HÜ DA YAK MAZ SE Nİ NA RI NA YA HU

77

-1-
Sırrı hakikatten ne anlar ahmak
Ermeyen muhabbet irfana yahu
Dünyada muhabbet güler yüz ancak
Lazım olan budur insana yahu

-2-
Er olmayan bahri aşka dalmadı
Er olup cihanda bir nam almadı
Bu yerlerde sana huzur kalmadı
Başın al yıkıl git bir yana yahu

-3-
Gel HÜSEYİN FEVZİ incinme sakın
Bu nutku güşüne mengüş et takım
Hulusu pak olan turaba yakın
Hüda yakmaz seni narına yahu

Bahr-i Aşk: Aşk denizi.
Güş: Kulak, dinleme, işitme.
Hulus-u Pâk: Temiz niyetli, samimi ve içten olmak.
Mengüş: Küfte.
Nâr: Ateş.
Nutuk: Söylev, söz, konuşma.
Turâb: Toprak.

Tablo:5 Yahu adlı Türkünün Analiz Tablosu

Türkünün Adı	Yahu
Türkünün Karar Sesi	La (Dügah)
Türkünün Güçlü Sesi	Re (Neva)
Türkünün Değiştirici işaretleri	Si ^b 2 + Mi ^b + Fa [#] 3
Türkünün Makamı	Karcığar
Türkünün Ses Genişliği	Pes Fa#'den (Irak) çıktığı en tiz ses Sol (Gerdaniye) olmak üzere toplamda 9 sestem oluşmaktadır.
Türkünün Usulü	7/8 (2+2+3)
Metronom	 = 125
Türkünün Kullanılan Ses Dizisi	

Tablo:6 Çalışmada Ele Alınan Eserlerin Karar Sesleri

Türkünün Adı	La	Si
Bugün Erenlere Kurban	X	
Bulandı Aşkımın Seli	X	
Göremediler	X	
Kelp Ürür Kervan Yürür	X	
Yahu	X	

Tablo 6'ya göre; eserlerin hepsi La (Dügah) sesiyle karar vermiştir.

Tablo:7 Çalışmada Ele Alınan Eserlerin Güçlü Sesleri

Türkünün Adı	Re	Mi
Bugün Erenlere Kurban		X
Bulandı Aşkımın Seli	X	
Göremediler	X	
Kelp Ürür Kervan Yürür	X	
Yahu	X	

Tablo 7'ye göre; eserlerin bir tanesinde Mi (Hüseyni) güçlü sesi ve 4 tanesinde ise Re (Neva) güçlü sesi bulunmaktadır.

Tablo: 8 Çalışmada Ele Alınan Türkülerin Değiştirici İşaretleri

Türkünün Adı	Si b^2	Mi b	Fa $\#^3$	Fa $\#$
Bugün Erenlere Kurban	X		X	
Bulandı Aşkımın Seli	X		X	
Göremediler	X		X	
Kelp Ürür Kervan Yürür	X	X	X	X
Yahu	X	X	X	

Tablo 8'e göre; eserlerin hepsinde Si b^2 ve Fa $\#^3$ değiştirici sesler bulunmaktadır. Buna ek olarak bir eserde Mi b ve Fa $\#$ sesleri, bir eserde ise sadece Fa $\#$ değiştirici ses işareti bulunmaktadır.

Tablo:9 Çalışmada Ele Alınan Türkülerin Makamsal Dizi Dağılımları

Türkünün Adı	Hüseyni	Uşşak	Karcıgar
Bugün Erenlere Kurban	X		
Bulandı Aşkımın Seli		X	
Göremediler		X	
Kelp Ürür Kervan Yürür			X
Yahu			X

Tablo 9'a göre; eserlerde bir Hüseyni, iki Uşşak, iki Karcıgar makam dizisine sahip olduğu görülmektedir.

Tablo: 10 Çalışmada Ele Alınan Türkülerin Ses Genişlikleri

Türkünün Adı	8 Ses	9 Ses	10 Ses
Bugün Erenlere Kurban			X

Bulandı Aşkımın Seli	X	
Göremediler		X
Kelp Ürür Kervan Yürür		X
Yahu	X	

Tablo 10'a göre; üç tane eserin ses genişliği 10, bir tane eserin 9 ve bir tanesinin ise 8'dur.

Tablo:11 Çalışmada Ele Alınan Türkülerin Usul Dağılımları

Türkünün Adı	2/4	4/4	7/8	9/8
Bugün Erenlere Kurban	X	X	X	
Bulandı Aşkımın Seli	X			
Göremediler	X	X		
Kelp Ürür Kervan Yürür				X
Yahu			X	

Tablo 11'e göre; ele alınan eserlerden iki tanesi, birden fazla usul barındırmaktadır. Buna göre iki tane eser 2/4'lük, iki tane eser 4/4'lük ve bir tane de 9/8'lik usulü barındıran eser bulunmaktadır.

Tablo:12 Çalışmada Ele Alınan Türkülerin Metronomları

Türkünün Adı	70	75	100	125
Bugün Erenlere Kurban			X	
Bulandı Aşkımın Seli	X			
Göremediler		X		
Kelp Ürür Kervan Yürür				X
Yahu				X

Tablo 12'ye göre bir sekizlik değer için iki 125 metronom, bir dördlük değer için ise bir 70, bir 75, bir de 100 metronomlu eser bulunmaktadır.

Türküler genel olarak incelenmiş ve analizleri yapılmıştır. Bu elde edilen bulgular aşağıda yorumlanmıştır;

Türkülerin Karar Sesleri: Eserlerin hepsi La (Dügah) sesinde karar vermişlerdir. Elde edilen kayıtlar incelendiğinde Dertli Divani, eserleri, yukarıdaki tablolarda gösterilen eser sırasına göre Fa, Fa#, Fa, Re, Re karar seslerinde okuma yaptığı gözlemlenmiştir.

Türkülerin Güçlü Sesleri: Çoğunluk olarak eserlerin güçlü sesleri Re (Neva) perdesi olduğu belirlenmiştir.

Türkülerin Değiştirici İşaretleri: Her eser Si \flat^2 ve Fa \sharp^3 değiştirici işaret seslerine sahip olduğu gözlemlenmiştir.

Türkülerin Makamları: Eserlerin genellikle, Uşşak ile Karcıgar makam dizisine sahip olduğu gözlemlenmiştir. Göremediler adlı eser 25'inci ölçüye kadar Çargâh makam dizisi kullanmış, sonrasında Uşşak makamı ile devam etmiştir. Eser kararı Uşşak makamı ile verdiği için eserin makamına Uşşak denilmiştir.

Türkülerin Ses Genişlikleri: Eserlerin ses genişliği (ses sahası), 8-10 ses aralığında olup, çoğunluk olarak eserlerin 10 ses genişliğinde olduğu gözlemlenmiştir.

Türkülerin Usulleri: Genel itibariyle eserlerin 2/4'lük usullere sahip olduğu görülmüş, usul bakımından zenginlik göze çarpmıştır.

Türkülerin Metronomları: Tespit edilenlere göre eserlerin metronomları, bir dörtlük süreye 70 ile 100 arasında iken, bir sekizlik süre için 125 olduğu belirlenmiştir.

SONUÇ

Günümüz yüzyılının aşıklarından olan Dertli Divani, Türk halk müziği kaynak kişileri açısından önemli bir yere sahiptir. Divani, ozanlığının yanında, derlemeci ve bestekardır. Müzikoloji çatısı altında bu gibi birincil kaynak kişilerinin çalışması, tanıtılması ve Türk halk müziği repertuarımızda Dertli Divani gibi aşıkların eserlerine yer verilmesi gerekmektedir. Fakat, ile ozan ilgili müzikal anlamda kapsamlı bir çalışma bulunmamasının yanı sıra, TRT repertuarında da sadece üç eserine yer verildiği gözlemlenmiştir.

Yapılan bu araştırma ile, Dertli Divani'nin ozanlık yönünün dışında, Dertli Divani'nin besteci ve derlemeci yönünü de ortaya çıkarılmıştır. Aşığın, albümlerinde yer alan beş türkü notaya alınmış ve müzikal analizleri yapılmıştır. Böylelikle, Türk Halk Müziği repertuarına beş yeni türkü tanıtılmış ve literatüre kazandırılmıştır.

Aşık Dertli Divani'nin derlediği ve bestelediği eserlere bakıldığında, genellikle Si^{b2} ve Fa# değiştirici işaretlerinin kullandığını, Hüseyini, Uşşak, Karcıgar, gibi Türk müziği makam dizilerinin kullanıldığını, genellikle 2/4, 4/4 gibi usullerin yanında, birleşik usullerin de (7/8, 9/8) kullanıldığını gözlemlenmiştir. İncelenen eserlerin karar sesleri La olmakla birlikte, kendine has bir okuma üslubu olan Divani, eseri Re, Fa, Fa# karar tonlarında icra etmiştir. Ele alınan eserler makam ve usul açısından zenginlik göstermektedir. Eserlerin söz unsurları incelendiğinde ise Alevi-Bektaşî inancının izlerini taşıdığı gözlemlenmiştir.

KAYNAKÇA

Akbıyık, Abuzer. (2012). Halk Şiirinde Kısaslı Aşıklar. *Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi*. ŞURKAV. s.13, 42-46.

Avcı, Ramazan. (2008). *Kahramanmaraşlı Şairler Antolojisi*. Kahramanmaraş: T.C. Kahramanmaraş Valiliği.

Atılğan, Halil & Acet, Mehmet. (2001). *Harran'da Bir Türkmen Köyü Kısas*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Erdem, Cem. (2010). Alevilik Geleneğinde bir Aşık: Dertli Divani. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 56, 211-226.

Erdal, Gülşen. (2018). Kocaeli Türkülerinin Müzikal Analizi. *Online Journal Of Music Sciences Dergisi*, 3 (3), 70-115.

Karasar, Niyazi. (1994). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.

Karkın, Adnan Metin & Doğan, Mehmet Sadık. (2016). Türk Halk Müziğinde Askerlik, Kahramanlık ve Milli Mücadele Temalı Türkülerin Müzikal Analizleri Üzerine Bir Araştırma: Şanlıurfa Yöresi Örneği. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 6 (14), 1-18.

Özmen, İsmail. (1998). *Alevi-Bektaşî Şiir Antolojisi-3*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.

Özmen, İsmail. (1994). *Alevi-Bektaşî Şiir Antolojisi-5*. Ankara: Saypa Yayın Dağıtım ve Kitabevi.

Veli Aykut (Dertli Divani), Kişisel Görüşme, 29/12/2019 Saat:17:00, Karacaahmet Sultan Dergahı, Üsküdar, İstanbul.

Web Adresi

<https://www.youtube.com/watch?v=IIKkhNAPWds> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 18.02.2020).

https://www.youtube.com/watch?v=KgZtF_AbC20 adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 18.02.2020).

<https://www.youtube.com/watch?v=ne45C8PDLJ0> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 18.02.2020).

https://www.youtube.com/watch?v=xB2Ker_gx44 adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 18.02.2020).

<https://www.youtube.com/watch?v=PHS5pgDhcS0> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 18.02.2020).